

УДК 351.81

Вольська Олена Михайлівна

професор кафедри публічного управління та адміністрування
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон,
доктор наук з державного управління

СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

***Анотація.** У статті розглядається транспортна галузь України через призму виконання соціальної функції держави, сенс існування якої полягає в зростанні якості життя населення країни. Розглядаються освіта, охорона здоров'я та культура як основні сфери соціального розвитку. Робиться висновок про те, що для забезпечення сталого функціонування й розвитку транспорту державна влада ухвалює принципові рішення, прикладом чого є національна транспортна стратегія України на період до 2030 року та збільшення бюджетного фінансування за низкою напрямків, що дозволяє очікувати розвитку в майбутньому соціальної функції, виконуваної транспортною галуззю України.*

***Ключові слова:** транспортна галузь, соціальна сфера, освіта, охорона здоров'я, туризм.*

Volska Olena. Social function of the transport industry

***Annotation.** The article considers the transport industry of Ukraine through the prism of fulfilling the social function of the state, the meaning of which is to improve the quality of life of the country's population. Education, health care and culture are considered as the main areas of social development. It is concluded that in order to ensure the stable functioning and development of transport, the government takes fundamental decisions, an example of which is the national transport strategy of Ukraine for the period up to 2030, and an increase in budget financing in a number of areas, which allows us to expect the development of the social function in the future transport industry of Ukraine.*

***Key words:** transport industry, social sphere, education, healthcare, tourism.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасному світі все більшого вдосконалення вимагають галузі соціальної сфери, ефективна діяльність яких впливає на рівень життя населення регіонів та країни загалом. Транспортна галузь – це галузь, що пов'язує всі види транспорту економічними, технологічними, технічними та нормативно-правовими взаємовідносинами. У силу своїх сутнісних характеристик, вона уявляється як система кількох видів транспорту (залізничного, автомобільного, повітряного і т. ін.) Однак усе ще недостатньо досліджується той факт, що у своїй діяльності транспортна галузь взаємодіє з кількома системами більш високого рівня, наприклад із соціальною сферою, економікою,

системою публічного управління, політикою, обороною країни, інститутами громадянського суспільства, охороною навколишнім середовищем і т. ін.

Системність транспортної галузі полягає у взаємодії із системами більш високого порядку як їх складова чи окремий елемент. Тобто ця галузь є системою мезорівня, що входить як складова до певних систем макrorівня, що утворюють сукупно зовнішнє середовище розвитку галузі. Галузь тісно взаємодіє із соціальним розвитком держави, при цьому може бути частиною галузей соціальної сфери, а також може бути галуззю цієї сфери. Взаємозв'язок між транспортною галуззю й соціальним розвитком будується через публічне управління та адміністрування, що спрямовується на досягнення цілей соціальної держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням та аналізом розвитку транспортної галузі займалися відомі вчені-економісти О. Бакаєв, В. Дубищев, А. Дейнека, Р. Косогляд, Ю. Кулаєв, М. Макаренко, О. Никифорок, С. Пирожков, Н. Потапова, В. Ревенко, О. Фінагіна, Ю. Цветов та інші. Дослідженнями державного регулювання транспортною галуззю займалися українські вчені В. Брагінський, В. Ковальов, О. Собкевич, А. Ткаченко, А. Халецька та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У працях названих учених недостатньо висвітлено взаємозв'язок транспортної галузі та публічного управління, що дає змогу розглянути цю галузь як складову соціальної сфери, використовуючи підходи та тенденції, наявні в сучасній науці.

Формулювання цілей статті. Метою статті є пошук взаємодії транспортної галузі та соціальної сфери держави за допомогою системного підходу.

Виклад основного матеріалу. Транспортна галузь має певні складові, за допомогою яких її можна віднести до соціальної сфери. Це

зокрема а) суспільний пасажирський транспорт; б) особистий транспорт (насамперед автомобільний).

Звертаючись до діяльності громадського пасажирського транспорту, відзначимо, що за останні роки спостерігалось постійне падіння чисельності перевезених ним пасажирів (табл. 1).

Таблиця 1

Перевезення пасажирів за видами транспорту
загального користування (тис. ос.) [1]

Види транспорту	2016р.	2017р.	2018р.
Залізничний	389057,6	164941,6	157962,4
Морський	30,3	28,6	71,9
Річковий	448,5	562,9	596,2
Автомобільний (автобусний)	2024892,9	2019324,9	1906852,1
Авіаційний	8277,9	10555,6	12529,0
Трамвайний	694009,4	675841,4	666271,1
Тролейбусний	1038746,0	1058072,1	1016241,2
Метрополітен	698367,3	718886,9	726585,1

Так, залізничний транспорт виявляє тенденцію до скорочення, і таку тенденцію мають також автобусний та міський транспорт, за винятком метрополітену. Ці явища пов'язані з підвищенням вартості палива, зношеністю транспортних засобів, що призводить до підвищення вартості перевезень.

Важливим аспектом зростання якості життя в Україні на базі взаємодії транспортної галузі й соціальної сфери є бурхливий розвиток парку особистого автомобільного транспорту. На сьогодні автомобільна транспортна система України налічує понад 9,2 млн. транспортних засобів, зокрема 6,9 млн. легкових автомобілів, 250 тис. автобусів, 1,3 млн. вантажних автомобілів, понад 840 тис. одиниць мототранспорту [2].

У соціальній площині ця транспортна галузь забезпечує низку переваг, що далеко не завжди можна відобразити в економічних показниках:

– особистий автотранспорт забезпечує помітну економію часу під час поїздок від домівки до роботи;

– особистий автотранспорт за своїми технічними характеристиками забезпечує перевезення дрібних вантажів, що звичайні для домашнього господарства, але важко перевозяться іншими засобами (наприклад, поїздки на дачу, до супермаркету тощо);

– особистий автотранспорт надає можливість пересування на будь-які відстані в місцевості, де відсутній або обмежений рух інших видів транспорту (залізничного, авіаційного, водного тощо);

– особистий автотранспорт забезпечує власникам фізичний і психологічний комфорт, дозволяючи пересуватися до будь-якого обраного маршруту незалежно від розкладу громадського транспорту, погоди, наявності інших пасажирів і т. ін.

Перераховані обставини, звичайно разом з іншими чинниками, призводять до того, що витрати на особистий транспорт становили досить помітну частку від усіх споживчих витрат домашніх господарств України (табл. 2). Разом зі зростанням парку особистого автотранспорту вздовж доріг стали швидко формуватися комплекси об'єктів соціального обслуговування.

Таблиця 2

Споживчі витрати домогосподарств України, млн. грн. [1]

Втрати	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Кінцеві споживчі витрати домашніх господарств	1 569 702	1 977 640	2 431 014
Транспорт	175 373 (11,2%)	213 503 (10,9%)	257 269 (10,6%)

Соціальна природа транспортної галузі виявлена в галузі охорони здоров'я, освіти та культури. Яскравим прикладом взаємодії транспортної галузі й соціальної сфери є наявність медичних закладів залізниці, які активно співпрацюють зі страховими компаніями за програмами добровільного медичного страхування, що дозволяє поліпшити фінансування та забезпечувати на належному рівні надання медичних послуг застрахованим залізничникам.

Взаємодія транспортної галузі виявлена у двох взаємодоповнених аспектах: а) транспортна галузь бере участь у формуванні системи освітніх установ, що здійснюють підготовку кадрів для транспорту, у їх матеріальному, фінансовому, кадровому тощо забезпеченні; б) освітні установи забезпечують поповнення транспортної галузі кваліфікованими кадрами всіх рівнів підготовки (нижчого, середнього, вищого).

У 2018/2019 навчальному році кількість вступників до транспортних закладів освіти України склала 14379 осіб, а кількість випускників склала 14281 особу. Це свідчить про наявність стабільності в підготовці відповідних фахівців [1].

Особливим напрямком взаємодії транспортної галузі із соціальним комплексом країни є співпраця з організаціями сфери культури й відпочинку – установами культури, засобами розміщення (готелі, будинки відпочинку тощо), спортивними організаціями.

Розглянемо основні характеристики такої взаємодії на прикладі такого напрямку, як туризм, де роль транспорту особливо значна: практично будь-яка туристична поїздка забезпечується певною мірою послугами транспорту (автобусами, поїздами, круїзними лайнерами, таксі, особистими автомобілями тощо).

За даними Держстату України, кількість українських туристів, яких обслуговували суб'єкти туристичної діяльності впродовж 2017 року, склала 2,8 млн. осіб (тобто скільки осіб скористалися послугами транспорту),

іноземних туристів – 40 тисяч. Тоді як у 2015-2016 рр. ці показники склали 2 млн. і 15 тис. осіб та 2,5 млн. і 35 тис. відповідно [3].

Загалом прибуток від надання туристичних послуг за 2016-2017 рр. виріс на 60% – до 19 млрд. грн. Кількість суб'єктів туристичної діяльності України – юридичних осіб та ФОП – змінювалася не настільки значно: від 3182 (2015) до 3469 2017 року [3].

За даними Державної служби статистики, сьогодні діє 341 об'єкт розміщення, які мають свідоцтва про встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг із тимчасового розміщення (проживання), виданих Мінекономрозвитку, – це готелі, будинки відпочинку, санаторії тощо [4]. При цьому експерти прогнозують дальший розвиток туристичного ринку, але ціни на найбільш популярні напрямки можуть зрости – зокрема в Туреччині на 30% [3].

Для поліпшення функціонування транспортної галузі потрібно провести систему відповідних заходів, що допоможуть позитивно вплинути на поліпшення якості життя населення. До них можна віднести:

- зміну системи управління залізничним транспортом – через створення відповідної Національної агенції [6];

- запровадження механізмів публічного управління щодо підтримання конкурентоспроможності національних автомобільних перевізників;

- уведення системи імітаційного моделювання на транспорті (моделювання дорожнього руху є важливим інструментом для зображення можливих схем руху, різних ситуацій на дорогах та вирішення проблемних або конфліктних питань), що дозволить удосконалити технологію перевезень, застосування методів транспортної логістики, різноманітних форм централізованого транспортного обслуговування, оновити систему управління перевезеннями пасажирів та вантажів, розвинути систему обслуговування транспортних засобів і пунктів відпочинку водіїв.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, наведені вище цифри й факти показують, що функціонування транспортної галузі не можна зводити до суто технологічних моментів переміщення вантажів і пасажирів одного пункту до іншого. Функції транспортної галузі дуже різноманітні, і це різноманіття добре видно на прикладі соціальної сфери України: щодня до послуг транспорту та його соціальних структур звертаються багато громадян. Для розвитку транспорту останніми роками характерні суперечливі тенденції: якщо одні показники виявляють стійку тенденцію до зростання (наприклад, чисельність легкових автомобілів особистого користування), то є інші характеристики, що виявляють стійке падіння останніми роками (загальна чисельність перевезених пасажирів).

Для забезпечення сталого функціонування й розвитку транспорту державна влада ухвалює принципові рішення (наприклад Національну транспортну стратегію України на період до 2030 року [5] та збільшення бюджетного фінансування за низкою напрямків і т. ін.). Усе це дозволяє очікувати розвитку в майбутньому соціальної функції, виконуваної транспортною галуззю України.

Перспективи подальших розвідок. Актуальними вбачаються дальші дослідження щодо використання функцій публічного управління та адміністрування при вдосконаленні функціонування транспортної галузі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Міністерство інфраструктури України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mtu.gov.ua/>
3. Турсезон-2018-2019: Безвіз, лоукостери і затримки авіарейсів [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://ua.112.ua>
4. Реєстр свідоцтв про встановлення категорій готелям [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://www.me.gov.ua>
5. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/430-2018-p>.

6. Розвиток транспорту з метою відновлення і зростання української економіки : наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук О.І. Никифорук ; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". – К., 2018. – 200 с.

Statement of the problem and urgency. The transport is an industry that connects all types of transport with economic, technological, technical and regulatory relationships. Due to its intrinsic characteristics, it is represented as a system of several modes of transport (rail, road, air, etc.) However, the fact that in its activity the transport industry interacts with several higher level systems, for example with: social sphere; economy, public administration system, politics, country defense, civil society institutions, environmental protection, etc.

The purpose of the article is to seek the interaction of the transport industry and the social sphere of the state through a systematic approach.

Our task was to study the writings of these scholars lack sufficient coverage of the interconnections of the transport industry and public administration, which makes it possible to consider this industry as a component of the social sphere, using the approaches and trends that take place in modern science.

Summary. The transport industry has certain components that can be attributed to the social sphere: public passenger transport, personal transport (above all, road). Turning to the activity of public passenger transport, we should note that in recent years there has been a steady decline in the number of passengers carried by them. Thus, rail transport has a tendency to reduce, such as bus and urban transport, with the exception of the subway. These phenomena are related to the increase in the cost of fuel, the deterioration of vehicles, which leads to an increase in the cost of transportation.

The social nature of the transport industry is reflected in health, education and culture. A striking example of the interaction between the transport industry and the social sphere is the availability of railway medical facilities, actively cooperating with insurance companies under voluntary health insurance

programs, which improves funding and ensures the provision of health services to insured railways at the proper level.

The interaction of the transport industry is manifested in two complementary aspects: a) the transport industry is involved in the formation of a system of educational institutions providing training for transport, in their material, financial, personnel, etc. security; b) educational institutions provide the transport industry with qualified personnel of all levels of training (lower, secondary, and higher).

A special area of interaction of the transport industry with the social complex of the country is its cooperation with organizations of the sphere of culture and recreation: cultural institutions, accommodation facilities (hotels, holiday homes, etc.), sports organizations, etc.

Conclusions and outcomes. In order to improve the functioning of the transport industry, it is necessary to carry out a system of necessary measures that will help to positively influence the improvement of the quality of life of the population of the country, these may include:

- change of the railway management system through the creation of a corresponding National Agency [6];

- introduction of public administration mechanisms to maintain the competitiveness of national road hauliers;

- introduction of a system of simulation on transport (traffic simulation is an important tool for displaying possible traffic patterns, different situations on the road and solving problematic or controversial issues), which will improve the technology of transportation, the use of transport logistics, various forms of centralized transport service, updating the system management of passenger and cargo transportation, development of a system of servicing vehicles and rest points for drivers.